
УДК 343.98

Влада Олександрівна ГУСЄВА,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики та судової експертології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0001-6489-2384>

СУТНІСТЬ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Аналіз соціально-політичної і правової ситуації в Україні свідчать про зростання злочинності, яка в останнє десятиліття досягла загрозливих розмірів. Порушуються не тільки права і законні інтереси окремих громадян, але нерідко ставиться під загрозу національна безпека держави.

Широка криміналізація суспільства з'явилася наслідком дуже швидкої в історичному сенсі зміни фундаментальних правил, що діяли протягом багатьох десятиліть в житті українського суспільства. Відмова від старих законів, відставання України в правовому розвитку, слабкість і недосконалість правової системи породили широку хвилю правового нігілізму, де загрозово стала розвиватися економічна, корисливо-насилницька і організована злочинність.

Тому вироблення державної стратегії до організації правоохоронної діяльності обумовлено науково-теоретичною і практичною значимістю питань, пов'язаних з формуванням в Україні дієвого механізму правового регулювання. Складні процеси становлення і розвитку інститутів громадянського суспільства, формування передумов правової держави вимагають критичного перегляду ряду питань, що панували в недавньому минулому, ідеологічних стереотипів, концепцій, традицій, в тому числі пов'язаних з реалізацією державою своєї правоохоронної функції.

В теоретичних дослідженнях вчених (О. М. Бандурки, В. Д. Басай, В. Т. Білоуса, В. С. Ковальського, А. Т. Комзюка, І. Є. Марочкина, Н. В. Сібільової, О. М. Толочка, М. І. Хавронюка та ін.), в програмних документах політичних діячів, партій і громадських організацій обґрунтовуються демократичні погляди, в основу яких покладені уявлення про правоохоронну діяльність як комплексну багаторівневу систему, необхідну суспільству для закріплення і охорони суб'єктивних прав і свобод.

Отже проблема поняття, структури і місця правоохоронної системи в правовій державі, її історичні, організаційні та соціологічні аспекти вельми актуальні для сучасної України. Демократичні перетворення в суспільстві неможливі без опори на сильну владу і ефективну правоохоронну систему. Організація та функції правоохоронної системи покликані відображати суть правової держави, всіх його органів: правотворчих, правозастосовних і правоохоронних. При цьому, ми розуміємо правоохоронну систему, як складову частину правової системи, де в призначенні юридичних норм повинні домінувати функції охорони суспільних відносин. Правоохоронна система повинна включати комплекс заходів, що охоплюють державні, правові, історичні, організаційні і соціологічні аспекти. Все це посилює ступінь актуальності даних питань, що потребують наукового осмислення і спеціальних досліджень.

Реалізуючи правоохоронний аспект своєї діяльності, правоохоронні органи, виходячи зі своїх можливостей, в змозі реально впливати на злочинність в соціально прийнятних межах, але тільки на основі аналізу та прогнозу соціальних процесів, закономірностей поведінки окремих індивідів, за участю широких мас населення, органів державної влади і управління.

На першому етапі реформування проголошене Конституцією України створення правової держави передбачає головною метою – підпорядкування всієї своєї діяльності права та забезпечення прав і свобод людини. Для здійснення реформи правоохоронної діяльності необхідна не тільки зміна законодавчої бази, що саме по собі є досить складним і тривалим у часі процесом, але і вирішення проблем усунення колізій у праві, які представляються нам менш трудомістким завданням і швидше приводять до бажаного результату – відповідності діяльності правоохоронних органів конституційним нормам.

В сучасних умовах досягнення позитивних змін, здатних підняти престиж правоохоронних органів, підвищити результативність їх функціонування, реалізувати очікування суспільства щодо стабілізації криміногенної обстановки, нерозривно пов'язано з удосконаленням роботи по відбору та підготовці кадрів, орієнтованих на пріоритети правоохоронної діяльності.

Цей етап реформування правоохоронних органів передбачає організацію профорієнтаційної роботи, в широкому сенсі спрямованої на формування правової культури суспільства, позитивної оцінки діяльності правоохоронних органів, і у вузькому сенсі, націлена на підготовку кадрів до служби в правоохоронних органах. Передбачувана робота дозволить відбирати з числа підготовлених кадрів тих, хто придатний для служби не тільки за станом здоров'я і знанням основ законодавства, але за своїми психологічними і моральними якостями.

Для вирішення наступного етапу реформування правоохоронних органів необхідно мати належне кадрове забезпечення. Тому без добре навчених, морально підготовлених працівників неможливо впоратися з вкрай складними завданнями охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю в країні. Пошук нових форм підготовки фахівців для правоохоронних органів в останні роки показав, що в сформованих умовах однією з перспективних є система багатоступеневої підготовки.

Зокрема, основним напрямком розвитку вищої юридичної освіти в правоохоронних органах на сучасному етапі має стати вдосконалення його змістовної та якісної частин, а не тільки його організаційне реформування. Система юридичної освіти повинна базуватися на єдиних вимогах (станданти, ліцензування, «грифи» на підручники тощо) та охоплювати всі рівні: від вивчення правових основ в середній школі до аспірантури і докторантури в провідних вузах.

І, нарешті, головний етап реформування правоохоронної діяльності, на наш погляд, повинен відображати зміни системи і структури правоохоронних органів. При цьому зміна системи також має здійснюватися не спонтанно, а в суворій відповідності з конституційними та іншими правовими актами.

Таким чином, питання вдосконалення роботи правоохоронних органів в умовах реформування українського суспільства є досить складним, пов'язаним зі зміною не тільки законодавчої бази, системи і структури органів внутрішніх справ, а й правосвідомості, правової культури населення та органів державної влади і управління.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що проблеми формування і функціонування механізму правоохоронної діяльності, забезпечення і захисту прав і свобод людини і громадянина в процесі реалізації державою правоохоронної функції, організації взаємодії різних структурних підрозділів і посадових осіб, які є суб'єктами

правоохоронних відносин, попередження та вирішення юридичних конфліктів у правоохоронній сфері є фундаментальними в сучасній науці, це обумовлює їх теоретичну цінність.

Отже, для ефективного функціонування правоохоронної системи держави необхідно, щоб цілі і завдання, що ставляться перед правоохоронними інститутами, були об'єктивно здійсненні, а сама їх діяльність – належним чином забезпечена: в правовому, організаційному, матеріально-технічному і кадровому відношенні. Тривіальність цього висновку очевидна, проте його практична реалізація пов'язана зі значними труднощами і проблемами, однією з яких є саме розуміння сутності правоохоронної діяльності, механізмів, форм і методів її використання у формуванні громадянського суспільства.

Одержано 01.11.2019
